

ГРАФИ БОБРИНСЬКІ - ЦУКРОЗАВОДЧИКИ ТА МЕЦЕНАТИ (ДО ІСТОРІЇ РОДИНИ)

Початок династії графів Бобринських поклав Олексій Григорович Бобринський, який був *“дитям кохання”* Великої Княгині Катерини Олексіївни (дружини імператора Петра III, у майбутньому - імператриці Катерини II) та її фаворита, капітана гвардії Григорія Орлова (в майбутньому - граф, світлійший князь). Згідно з сімейною легендою, коли немовля, загорнуте в боброве хутро, покоївка показала Катерині, та промовила: *“Богу слава - життя тобі”*¹. Це одна з версій походження прізвища Бобринських.

Існує й інша версія походження прізвища - від родового маєтку у Богородиці і Бобриках, який Катерина II у 1765 р. подарувала незаконнонародженому синові. Крім великих володінь, вона перерахувала на його ім'я в Опікунську раду більше одного мільйона карбованців.

Після смерті Григорія Орлова, який мало цікавився долею сина, вона викупила для нього величний палац на Мойці, який колись сама подарувала Орлову.

Коли Олексію виповнилось 19 років, Катерина II надала йому титул графа і затвердила увінчаний графською короною герб роду Бобринських, поклавши в його основу свій власний - Ангальт-Цербстський.

Олександр Олексійович (1823-1903), старший з синів Олексія Олексійовича Бобринського, 1845 р. закінчив Петербурзький університет, здобувши ступінь кандидата права. Він багато зробив для розвитку освіти у м.Сміла. Разом з братами заснував і підтримував тут навчальні заклади. Ще у 1872 р. пожертвував значну суму на *“технічне училище”*, а також *“місце з садом у центрі Сміли для будівництва самого училища”*.

Першим з родової чоловічої лінії графів Бобринських, котрі були власниками Смілянського маєтку, був Олексій Олексійович Бобринський.

За словами друга О.С.Пушкіна, поета і публіциста, князя П.А.Вяземського, який близько знав графа, *“Бобринський був людиною захоплен, але завжди благородних і чистих. Його допитлива натура безперервно вимагала новизни”*².

Він один з перших звернув увагу на перспективність розвитку нової галузі господарства - цукрового виробництва.

Тривалий час цукор постачали лише для царського столу і вищої знаті. Його також можна було купити в аптеках, де він вважався дорогими ліками, і деякий час його продавали на вагу срібла³. О.О.Бобринський у 1824 р. звернув увагу Московського товариства сільського господарства на можливість і бажаність створення в Росії власної цукрової промисловості. Пропозиція графа викликала неабиякий інтерес у членів товариства. І.А.Мальцев, А.І.Герард підтримали ідею Бобринського і стали разом розробляти плани створення нової для Росії галузі промисловості.

О.О.Бобринський в с.Михайлівське (родовому маєтку) збудував великий цукровий завод. Він переконав селян у вигідності вирощування цукрових буряків і скуповував їх за вигідними цінами в рахунок оброку. На заводі запроваджувалися найновіші на той час обладнання і технології. Граф не шкодував коштів і на різні дослідження, безкоштовно навчав учнів з інших заводів. Його приклад перейняли брати Василь, який збудував завод у Бобріках, і Павло - завод поблизу Богородицька Тульської губернії⁴.

Бобринські приділяли чимало уваги покращенню соціальної сфери. У 1842 р. в м.Сміла вони побудували для робітників лікарню, з 1851 р. діяла поштово-телеграфна контора. На утримання лікарні її володарі витрачали 800 крб. на рік. У наступні роки вона була значно розширена. У 1858 р. при Успенській церкві була відкрита приходська школа⁵.

Бобринські піклувалися не лише про власне збагачення, а й про розвиток міста. Вони примушували лісних сторожів збирати жолуди та висаджувати їх на галявинах. Запроваджувалася восьмидесятирічна вирубка, і всі ліси були розділені на квартали, між якими робилися просіки завширшки в два сажні (4,26 м). Через кожні 10 років проводилось вибіркове очищення лісу від сухоостою.

Смілянські ліси поступово перетворилися на парки. Вони були розділені на 8 лісництв. У кожному з них були будинок лісничого з усіма службами та будинки для прислуги і кучера⁶.

У поданні попечителя Київської учбової округи від 30 жовтня 1913 р. до Департаменту народної освіти зазначалося, що *"почесним попечителем гімназії графом Л.О.Бобринським спеціально для навчального закладу побудовано прекрасну кам'яну двоповерхову будівлю, на його ж кошти обладнано фізичний кабінет, гімнастичний зал, кабінет лікаря, освітлення"*⁷.

У вересні 1909 р. була відкрита жіноча гімназія у складі підготовчого і п'яти основних класів. Попечительниця гімназії, графиня О.П.Бобринська, подарувала гімназії рояль і піаніно, щорічно вносила близько 300 крб. для допомоги бідним ученицям оплачувати навчання⁸.

Велику увагу графиня Бобринські приділяли і питанню надання медичної допомоги населенню. Перша у Черкаському повіті лікарня була побудована у Смілі ще при Самойлові на честь його доньки - майбутньої графині Бобринської - і одержала назву "Софіївська".

Бобринські мали також цілу мережу амбулаторій-лікарень для т.зв. приходящих хворих. Смілянська - найбільша в повіті - була заснована в 1899 р. донькою А.О.Бобринського - Софією.

А.О.Бобринський влаштував у 1905 р. в Смілі богадільню, де утримувалися на його кошти 10 чоловік, а через п'ять років тут вже нараховувалось 30 ліжок. В місті працювало 2 аптеки.

Всі службовці заводів мали квартири з електричним освітленням, садиби. Для робітників був побудований театр, для дітей влаштовувались свята, новорічні ялинки. В 1895 р. уродженка с.Гречківка артистка Петербурзького Маріїнського театру О.Ласкава заснувала в Смілі українську трупу. Любителі ставили п'єси Т.Г.Шевченка, М.Л.Кропивницького й інших авторів.

¹Гайван С.Є. Сміла. Путівник. - Сміла: Кооператив "Реклама", 1992. - С.128.

²Ковалинский В. Граф-работник // Киевские новости. - 1992 - 24 июля.

³Російський державний історичний архів (далі - РДІА). - Ф.733. - Оп.167. - Спр.322. - Арк.1-28.

⁴Ковалинский В. Указ. соч.

⁵Коваленко А. Записки про Смілянщину // Червоний стяг. - 1990. - 22, 25, 29, 31 серпня; 3, 10 жовтня.

⁶Записки графа Бобринського // Смілянські обрії (Сміла). - 1992. - 8 серпня.

⁷РДІА. - Ф.733. - Оп.167. - Спр.322. - Арк.1-28.

⁸Ковалинский В. Указ. соч.